

Руднева А. О., кандидат политических наук, ст. преподаватель кафедры политологии, Запорожский национальный университет (Украина, Запорожье), fisun2009@yandex.ru

Факторы и методы обеспечения информационной безопасности Украины в условиях вооружённого конфликта

Рассмотрена проблема информационной безопасности государства на современном этапе развития в условиях развертывания информационной цивилизации. Выделены информационно-техническая и информационно-психологическая безопасность государства. Определено, что информационная составляющая является одним из весомых факторов обеспечения национальной безопасности Украины в условиях вовлечения в «гибридную войну». Проанализированы методы информационной безопасности Украины в условиях существования вооруженного конфликта, среди которых выделены: правовые, организационно-технические, экономические, морально-этические и психологические, политические, военные. Соответственно определены внутригосударственные и внешние факторы, влияющие на состояние безопасности в информационном пространстве и эффективность применения вышеупомянутых методов. Особое внимание уделено средствам массовой информации, которые являются действенным инструментом противодействия информационной агрессии, деструктивным воздействиям, манипуляциям. Важную роль в информационной защите играет имидж государства.

Ключевые слова: информационная безопасность, информационная политика, вооруженный конфликт, информационная война, факторы и методы информационной безопасности.

* * *

УДК 334.7.012.324:338.2](477)«2014/2016»(045)

Телешун Я. С.,
аспірант, Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
teleshun.iaroslav@gmail.com

ФУНКЦИОНОВАНИЕ ФИНАНСОВО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ГРУП В НЕСТАБИЛЬНОМ СЕРЕДОВИЩЕ: РЕАЛИИ УКРАИНЫ (2014–2016 РР.)

Проанализовано діяльність фінансово-політичних груп в Україні в умовах нестабільного середовища. Визначено основні характеристики функціонування цих корпоративних об'єктів. Визокремлені та проаналізовані основні механізми впливу фінансово-політичних груп на формування державної політики в Україні. Зокрема, розглядаються найгучніші скандали пов'язані з найбільшими фінансово-політичними групами за 2014–16 роки. Пропонуються механізми обмеження впливу фінансово-політичних груп на формування державної політики.

Ключові слова: фінансово-політичні групи, фінансово-промислові групи, публічна політика, групи інтересів, нестабільне середовище, політична криза.

Глобальний світ виріс з правил співіснування, що були започатковані в середині ХХ століття. Зміни на геополітичній і гео економічній мапі світу, подальше зростання соціальної та економічної нерівності, посилення ліво-соціальних/право-національних рухів і громадських об'єднань, неконтрольована міграція, виникнення індивідуальних форм тероризму і нелінійних війн нового покоління, поставило на порядок денний, перед політичним класом (перш за все Європейського Союзу і країн Заходу), питання пошуку нових форм і моделей соціального договору і світового порядку. Одним з таких викликів перед старою системою управління ЄС ХХ століття є випробування війною в Україні, що є визначальним фактором формування нової картини світу. Фактично Україна стає периферійно-європейським полігоном випробування нових антиконфліктних і інших технологій соціально-політичної інженерії на Євразійському просторі. Адже, сьогодні українське суспільство намагається перейняти і впровадити європейські цінності ХХІ століття, як не дивно, поєднуючи їх з традиціями ХІХ.

Українська держава в ХХІ столітті перебуває на етапі визначення перспектив суспільного розвитку. Глобальні

суспільно-політичні та економічні виклики у поєднанні з внутрішніми загрозами поставили на порядок денний питання щодо спроможності української держави бути конкурентною, інституціонально стабільною і інвестиційно привабливою на політичній арені. Адже, успішна і єдина Україна, багато в чому, є її запорукою існування сильної і адекватної до сучасних викликів Європи. «Революція Гідності» сформувала нове покоління українців, що на думку українського дослідника, професора С. Телешуна, виступають за «суверену» гідність, суть якої лежить в поєднанні демократичних цінностей і процедур з правом вибору власної моделі управління за умови відсутності втручання іноземних «партнерів-кумирів» та орієнтацією на власну конкурентність у глобальному соціально-політичному і економічному просторі.

За два роки, після «Майдану», Україна зробила не менше ніж за всі двадцять три попередні роки свого незалежного існування: сформувала активне, цілеспрямоване і розвинуте громадянське суспільство, що інколи, на декілька порядків випереджає за ефективністю державні інституції; провела ряд реформ інститутів державної влади (створенні антикорупційні органи: Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Спеціалізована антикорупційна прокуратура; Конституційна реформа правосуддя, що запускає перезавантаження судової системи України; запуск реформи Прокуратури України; проведення реформ у силовому блоці: реформування Збройних сил України відповідно до натівських стандартів, створення Національної поліції України тощо) в умовах соціально-економічної кризи та війни на Сході України.

Разом з тим хотілось би зупинитися на ряді внутрішніх проблем, що впливають на українську політичну і соціально-економічну стабільність:

1. неефективна публічна політика «постмайданівського політичного режиму» на тлі соціально-політичної кризи: конфлікт на сході України, що посилений зовнішньою інтервенцією, зневіра громадян до органів державної влади і суспільних інститутів (абсолютна більшість громадян має песимістичний погляд на перспективи реформування країни: майже кожен третій (32%) має певну надію, однак загалом не вірить в успіх реформ, а 30% повністю позбавлені такої віри [8], а також економічною кризою: проблеми з ціноутворенням та постачанням іноземних енергоносіїв в Україну, гіперінфляція, залежність від капіталів зовнішніх кредиторів: Міжнародного валютного фонду, Світового банку, країн-членів Європейського союзу тощо [11, с. 195–197], що пояснюється фрагментарністю реформ та їх соціальною нерезультативністю;

2. економічне та політичне протистояння між різними групами впливу за перерозподіл ресурсів та захоплення влади, що в свою чергу уповільнює проведення реформ і створює нові підвалини для корупції замість старих;

3. інформаційне протистояння між різними фінансово-політичними групами впливу та їх медійними холдингами за право контролювати свідомість громадян, що призводить до дискредитації інформаційного простору України та державних інституцій як в обличчя громадян так і західних партнерів (зокрема вбивства журналістів Г. Гонгадзе, О. Бузина, П. Шеремета та ін., підпал телеканалу «Інтер», звинувачення в корупції борця з корупцією журналіста-депутата С. Лещенка тощо);

4. воєнне протистояння на сході України (тенденції до замороження конфлікту та перетворення окремих районів Донецької та Луганської областей на «сіру зону» – як результат загроза неконтрольованої міграції, створення наркотрафіку та «ринку» зброї, пандемії, торгівлі людьми тощо);

5. силове протистояння (поява неконтрольованих воєнізованих угруповань у ряді «мирних регіонів», які здатні конкурувати з легальними державними силовими структурами і підконтрольними певним групам тиску), криміналізація політичних і економічних процесів в Україні;

6. напруга на фоні релігійних, культурно–історичних, соціокультурних, географічних особливостей та розбіжностей в інтерпретації подій з періоду «Революції Гідності»;

7. кланове, чиновницько–бюрократичне протистояння у системі виконавчої влади і органах місцевого самоврядування за політичними, корпоративними, регіональними, родинними ознаками (конкуренція за управлінські повноваження та функції у перерозподілі власності, фінансових і інших матеріальних ресурсів між «старими» та «новими» державними службовцями) [12; 21].

Виходячи з вищезазначених проблем, що мають місце в Україні, можна зазначити, що реалізація ефективної публічної політики і впровадження реформ в Україні ускладняється, через заміщення формальної інституціональної системи взаємовідносин у трикутнику «влада – фінансово–промислові групи – суспільство», на неформальну інституційну систему, головною ознакою якої є активна участь бізнес–еліти в політичному житті держави [13]. Адже, саме в умовах нестабільного середовища, в Україні, фінансово–промислові групи позбавляються виключно економічних рис і набувають нових ознак, що дозволяє їх класифікувати як фінансово–політичні. Для таких груп є характерне поєднання економічних, політичних і адміністративних складових з метою реалізації приватних інтересів. Саме їх приватний інтерес і є одним з найважливіших чинників всеохоплюючої корупції в вищих ешелонах влади. Як зазначив Б. Де Лонг і С. Фортеск'ю, нинішні українські «олігархи» є чудовим відповідником «баронів–розбійників» Америки XIX століття [15, с. 7], але в «євроінтеграційній упаковці».

В рамках конференції присвяченої проблемам корупції в Лондоні (2016 рік), Ф. Фукуяма: «існує два окремі явища, пов'язані з корупцією, і вони не ідентичні. Перше – це створення і отримання ренти, друге – це патронаж або клієнтелізм» [20].

Патронаж або клієнтелізм, в свою чергу, передбачає такі відносини в основі яких лежить взаємовигідний обмін послугами між особами різного статусу і влади, коли, зазвичай, клієнтові надається протекція в обмін на його лояльність і політичну підтримку.

Рента, яка отримуються фінансово–політичними групами через монополію на дефіцитні ресурси або через доступ до адміністративного ресурсу (здатність уряду, місцевих органів виконавчої влади створювати штучний дефіцит, через механізми ліцензування, запровадження тарифів на імпорту, регулювання податкової ставки, провадження відкритих торгів зі «спеціальними» умовами тощо).

Варто додати і третій вид явища пов'язаний з корупцією – «чорний» або «гламурний» лобізм. Адже

представники українських, і не тільки українських, фінансово–політичних груп мають великий бізнес, нерухомість і загалом вихід на представників політичної і бізнесової еліти окремих країн (країни ЄС, США, Канада тощо), що дає їй змогу впливати на їх внутрішню політику переслідуючи свої інтереси (при цьому винагорода «лобістів» в більшості випадків ніде не фіксується).

Саме заміщення національних інтересів приватними і є той чинник уповільнення реалізації необхідних реформ в українському суспільстві. Тому, обмеження впливу фінансово–політичних груп на процес прийняття управлінських рішень і є детермінантною умовою розбудови демократичної держави.

В межах даної статті пропонується використовувати саме поняття «фінансово–політичні групи», яке більш вдало характеризує ситуацію в Україні, аніж більш популярне на побутовому рівні «олігарх». В свій час, професор Ганс–Хеннінг Шредер писав, що «цей термін надмірно використовується в політичній полеміці, причому настільки не визначено, що широка публіка вкладає в нього абсолютно суперечливий зміст» [19, с. 50].

До найбільших фінансово–політичних груп в Україні можна віднести корпорацію «System Capital Management», корпорацію «Інтерпайп», корпорацію «Укрпромінвест» (яка де–юре припинила свою діяльність в 2012, а де–факто діє і нині), фінансово–політичну групу «Приват», групу «Контініум», компанію «Group DF», групу «Конті», корпорацію «Індустріальний союз Донбасу» тощо [14].

Для фінансово–політичних груп, як учасників політичного процесу, притаманне використання публічних так і неопублічних методів «впливу на прийняття владних рішень, передусім через монополізацію контролю над системою державного управління, нав'язуючи їй феномен тіншової економіки, явища корупції та систему кулуарного лобізму» [6].

На думку, українських вчених А. Гальчинського, О. Пасхавера, І. Рейтеровича, С. Телешуна діяльність цих корпоративних об'єднань характеризується наступними ознаками:

- контроль над промисловими та фінансовими активами;

- управління фінансовими потоками через власний банк;

- наявність власної депутатської фракції (або групи депутатів) у вищому законодавчому органі країни, яка виступає головним лобістом інтересів фінансово–промислової групи;

- делегування своїх представників у структури виконавчої та, іноді, судової влади;

- вплив на редакційну політику засобів масової інформації загальнодержавного масштабу [6].

В свою чергу, основними механізмами впливу фінансово–політичних груп на формування державної політики є:

1. Легальні:

- створення політичних партій і громадських рухів, їх подальше фінансування та перетворення на знаряддя лобізму власних інтересів;

- особиста та відкрита участь підприємців у виборах;

- формування громадської думки з різноманітних політико–економічних питань;

- організація різноманітних політичних акцій;

– забезпечення політичних зв'язків для впливу на процес прийняття політичних рішень;
– мобілізація мас за допомогою ЗМІ, створення умов для реалізації прямої демократії.

2. Нелегальні:

– прямий підкуп чиновників;
– шантаж чиновників;
– «купівля» посад у структурах виконавчої влади тощо.

Варто, зауважити, що нині, крім експертного кола, розуміння загрози діяльності фінансово-політичних груп поширилося й у свідомості пересічних громадян України. Зокрема, за даними опитування в 2015 році неурядовими фондами «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» та «Українським центром економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова» головною причиною поточної соціально-економічної кризи українці вважають корупційність представників влади (в цьому переконані 72%), а головний опір проведенню реформ в Україні здійснюють олігархи і уряд (51%) [16]. В свою чергу, переважна більшість засобів масової інформації, на думку українців, належить тій чи іншій фінансово-політичній групі, як результат – відсутність об'єктивності у викладенні інформації, та залучення медіа до політико-корпоративних війн. Зокрема, про це свідчать оприлюднені результати соціологічного дослідження, проведеного GfK Ukraine на замовлення ГО Медіаварта, за яким 71% респондентів дали ствердну відповідь на питання: «Чи вважаєте ви, що провідні ЗМІ належать українським олігархам, і це негативно впливає на виконання журналістами своєї місії?» [17].

Свідченням «відсутності якісних змін у боротьбі з корупцією у сфері відповідальності таких органів як прокуратура, внутрішніх справ та Служба безпеки» [9], на думку української дослідниці С. Ситник, може слугувати, зокрема, «Відомості про адміністративні корупційні правопорушення» [4]. Кількість протоколів про корупційні правопорушення, направлених до суду у звітних періодах 2013 р., 2014 р., 2015 р. відповідно становить 2168, 2424, 2147; у свою чергу, притягнутих судом до відповідальності державних службовців – 163, 195, 129 осіб, з них державних службовців I–II категорій – 2, 1, 1. Основну ж кількість державних службовців притягнутих до відповідальності становлять депутати сільських, селищних, міських, районних рад (відповідно 637, 715, 649 осіб) та посадових осіб місцевого самоврядування (відповідно 216, 322, 318 осіб). Тобто держава трансформується з регулятивного інституту суспільства на рентний продукт з обмеженням, а й інколи і закритим доступом, де «паразитуючі ранти», використовують активи, які належить державі чи громаді» [9].

Апелюючи до вимог Київського Майдану та прагнень українського суспільства Президент України П. Порошенко пообіцяв розпочати процедуру «деолігархізації» і боротьбу з корупцією за підтримки західних партнерів, з метою соціально-політичної і економічної стабілізації системи держави [3].

Варто розглянути основні скандали пов'язані з протистоянням між фінансово-політичними групами, їх присутності в системі влади, а також зі спробами зменшити їх вплив на процес прийняття рішень за 2014–16 рр.

Загалом, можна виділити наступні найгучніші скандали за ці роки:

– скандал пов'язаний з іменем Ю. Косюка, який в 2014 році став заступником Глави Адміністрації Президента України по силовому блоку, за сумісництву являючись «аграрним олігархом» (власник та голова правління ПАТ «Миронівський хлібопродукт») і бізнес-партнером П. Порошенка. Резонанс в суспільстві був викликаний тим, що являючись відповідальним за силовий блок в Адміністрації Президента в період гострого загострення подій на Сході України (зокрема і «Львівський котел») перебував на італійському курорті. Його відставка, тільки після широкого суспільного невдоволення, була підписана 8 грудня 2014 року;

– новим витком протистояння між фінансово-політичними групами в Україні за ці два роки є боротьба навколо великих промислових об'єктів: в 2015 році енергопостачальна компанія «Львівобленерго», що входить у сферу інтересів Г. Суркіса (який є партнером І. Коломойського в сфері енергетики) ініціювала судову справу щодо найбільшої теплової генерації України – ПАТ «Дніпроенерго», яка у 2012 році була передана у власність ФПГ Р. Ахметова – DTEK Holdings Limited (фінансово-політична група «System Capital Management»). На думку позивача, уряд затвердив дискримінаційні умови приватизації «Дніпроенерго», а Фонд держмайна не забезпечив конкурентний продаж акцій компанії [10]. На початку цього ж року була оскаржена Г. Суркісом процедура приватизації ще одного енергогенеруючого підприємства, проданого DTEK Holdings Limited в 2012 році, – «Західенерго»;

– також в 2015 році була спроба держави, в рамках «деолігархізації» побороти вплив фінансово-політичних групи у секторі відновлюваної енергетики. Передбачалось, що це дасть можливість прибрати «тіньові схеми» отримання надприбутку власниками альтернативних джерел енергії (А. Ключев – володіє найбільшими «сонячними» станціями на території України і Р. Ахметов – найбільшою кількістю вітряків). Зокрема, був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії». Проте ці спроби, на думку експертів з енергетики, виявилися непереконливими;

– у федеральній прокуратурі Швейцарії з 2013 року розслідується кримінальна справа проти М. Мартиненка (народний депутат України, партія «Народний фронт») за підозрою у хабарництві і відмиванні грошей. На рахунках Мартиненка у Швейцарії заморожені хабарі від чеської компанії Skoda SA, отримані за сприяння в отриманні контрактів на Хмельницькій АЕС;

– ще один гучний скандал, пов'язаний з протистоянням групи «Приват» та І. Коломойського з П. Порошенком щодо державних компаній «Укртранснафта» і «Укрнафта» за право назначати і контролювати діяльність топ-менеджерів цих організацій;

– багаторокова конфронтація основних фінансово-політичних груп (група «Приват» та Group DF) навколо «Одеського припортового заводу» – одного з найбільшого підприємства хімічної галузі в Україні;

– конфлікт за участі В. Новинського (мільярдер і народний депутат від опозиційної партії «Опозиційний Блок»), пов'язаний з мережею супермаркетів «Амстор». В результаті якого він втратив оперативний контроль над мережею;

– справа О. Онішенка (народний депутат, група «Воля народу») – фінансово-політична група «Континіум») щодо незаконного отримання доступу до дешевого вітчизняного природного газу, здобутому операторами за договорами про спільну діяльність з ПАТ «Укргазвидобування» і його подальшим перепродажем за ринковими цінами;

– не варто забувати і про панамський офшорний скандал, де засвітилися імена П. Порошенка, І. Кононенка (народний депутат, заступник голови фракції партії «Блок Петра Порошенка»), В. Москалевського (президент Кондитерської корпорації «Рошен»), О. Азарова (народний депутат України VII скликання), О. Дубіна (колишній голова правління «Нафтогазу»), І. Єфремова (народний депутат України (2006–2014), голова фракції «Партії регіонів» у Верховній Раді (2010–2014)), М. Гавриленка (генеральний директор ПАТ «Укртранснафта»), О. Гладковського (Перший заступник Секретаря Ради національної безпеки і оборони України), Б. Ложкіна (Глава Адміністрації Президента України (з 10 червня 2014 по 29 серпня 2016 року)) та ін. Також в списках є Konti Confectionary Limited, що має кілька бенефіціарів, серед яких числяться Б. Колесніков (народний депутат України – політична партія «Опозиційний блок») та старший брат Р. Ахметова – Ігор. Є інформація і про Group DF – Д. Фірташа тощо.

В свою чергу, представники опозиційних до влади фінансово-політичних груп визначають ефективність впровадження політики «деолігархізації» як незадовільну. Деолігархізація на думку С. Тарути (Голова ради директорів корпорації «Індустріальний союз Донбасу», народний депутат України): «це боротьба одних з іншими. Базових змін не відбулося» [7].

Схожа ж думка пролунала і у експерта Bloomberg M. Чемпіона у статті «Україна протидіє власній революції», де зазначається, що олігархи зберегли свій тотальний вплив на політику, ключові рішення та процеси в Україні, просто змінилися їх імена [18].

Отже, можна зробити висновок, що основна боротьба за ці два роки йде, перш за все, навколо потужних сировинних центрів та підприємств-монополістів (особливо в енергетичній сфері), що отримують потужні дотації від держави. Реалізовується формула, хто їх контролює, той і отримує надприбуток. Про це, в свою чергу, сказав І. Міклош (Міністр фінансів Словаччини (2002–2006, 2010–2012), керівник групи радників Прем'єр-Міністра України): «ми повинні розуміти, що основним джерелом впливу і багатства олігархів. В Україні, Росії і інших країнах, держава втручалася в енергетичний сектор, особливо це стосується цін. Необхідно лібералізувати енергетичний ринок, перекрити олігархам можливість заробляти гроші» [5].

В свою чергу, вирішення проблеми «входження» фінансово-промислових груп у політичному просторі можливе через реалізацію кількох кроків:

– через політико-правову регуляцію взаємовідносин фінансово-промислових груп з органами державної влади з метою послаблення їх впливу на політичні процеси в державі. Як влучно підмітив колишній Віце-прем'єр Польщі, нині Радник Президента України Л. Бальцерович «Для того, щоб послабити вплив олігархів на ситуацію в країні, треба усунути привілеї для них» [2];

– легалізації системи лобізму, який існує лише в «тіньовій» сфері;

– дерегуляцію і дебіюрократизація управління економікою;

– сприяння, в рамках державної політики, становленню соціально-відповідального бізнесу в Україні;

– посилення системної боротьби з корупцією, перш за все з політичною корупцією, зокрема і у сфері фінансування політичних партій;

– створення умов для більш інтенсивного формування основ громадянського суспільства, зокрема більш активне залучення недержавних організацій до вироблення основ публічної політики та управління, посилення їх експертно-аналітичної участі у процесах прийняття стратегічних рішень державного характеру;

– контроль за прозорістю діяльності ЗМІ: доступ населення до інформації про ЗМІ, обміну інформації про прозорість медіа з державними інститутами, розкриття інформації при наданні ліцензій на право мовлення уповноваженими інститутами державної влади (зокрема інформація як про прямих так і непрямих власників, а також їх активів в інших сферах), а також оперативне інформування державних органів при зміні статусу медійних ресурсів і їх власників тощо.

Список використаних джерел

1. Аслунд А. Україна. Що пішло не так і як це виправити [Текст] / Андерс Аслунд; [пер. з англ. В. Губенко та ін.]. – Київ: Києво-Могилянська академія: Ін-т міжнар. економіки Петерсона, 2015. – 292 с.
2. Бальцерович розповів, що треба робити з олігархами // Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/05/30/7110119/> (Дата звернення: 18.09.2016).
3. Боротьба з корупцією, деолігархізація – обіцянки Порошенка за два роки // Gazeta.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/politics/_borotba-z-korupciyeyu-deoligarhizaciya-obicyanki-poroshenka-za-dva-roki/700175 (Дата звернення: 19.09.2016).
4. Відомості про адміністративні корупційні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm (Дата звернення: 17.09.2016).
5. Денков Д. Іван Міклош: В Україні досі є джерела для збагачення олігархів // Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/01/28/523719/> (Дата звернення: 22.09.2016).
6. Рейтерович В. І. Особливості функціонування фінансово-політичних груп інтересів у системі публічної політики // «Державне управління: удосконалення та розвиток», №5, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=285> (Дата звернення: 18.09.2016).
7. Самофалов А. Операція «деолігархізація». Як Порошенко виконав найгучнішу обіцянку 2015 // Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2015/12/24/7093584/> (Дата звернення: 21.09.2016).
8. Сидорчук О. Ставлення громадян до прогресу реформ в Україні // Громадська думка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dif.org.ua/modules/pages/files/1441792027_3687.pdf (Дата звернення: 09.09.2016).
9. Ситник С. В. Публічна політика: в очікуванні інституціональних змін // Відкриті очі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2016/09/blog-post.html> (Дата звернення: 24.09.2016).
10. Суркіс підключився до війни олігархів: хоче реприватизації «Дніпроенерго» // Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/03/23/7062360/> (Дата звернення: 09.09.2016).
11. Телешун Я. С. Фінансово-політичні групи в нестабільному середовищі: реалії України «Дні науки філософського факультету – 2016», Міжн. наук. конф. (2016; Київ). Міжнародна наукова конференція «Дні науки філософського факультету – 2016», 20–21 квітня 2011 р.: [матеріали доповідей і виступів] / редкол.: А. С. Конверський [та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2016. – Ч.9. – 279 с.

12. Телешун С. О., Саух Ю. П. Україна крізь призму глобальних світових трендів: виклики та загрози // Укрінформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1974941-ukraina-kriz-prizmuglobalnih-svitovih-trendiv-vikliki-ta-zagrozi.html (Дата звернення: 11.09.2016).
13. Телешун С. О., Рейтерович І. В. Посилення впливу фінансово-політичних груп на прийняття стратегічних рішень у сфері політики та економіки: українські реалії // Відкриті очі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2008/12/blog-post.html> (Дата звернення: 23.09.2016).
14. Телешун С. О., Рейтерович І. В. Вплив фінансово-політичних груп на прийняття стратегічних рішень у сфері політики та економіки: українські реалії: монографія / С. О. Телешун, І. В. Рейтерович. – Київ-Херсон, 2008. – 151 с.
15. Фортеською Стивен Русские нефтяные бароны и магнаты металла. Олигархи и государство в переходный период [Текст] / С. Фортеською; пер. с англ. Т. Новикова. – М.: Столиця-принт, 2008. – 379 с.
16. Українці винят в економічному кризисі корумпированих чиновників та олигархів // Зеркало неділі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zn.ua/ECONOMICS/ukraincy-vinyat-v-ekonomicheskoy-krizise-korumpirovannyh-chinovnikov-i-oligarhov-188075.html> (Дата звернення: 14.09.2016).
17. 71% українців впевнені, що провідні ЗМІ належать олигархам // Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ppravda.com.ua/news/2015/12/4/7091360/> (Дата звернення: 17.09.2016).
18. Champion M. Ukraine Resists Its Own Revolution // Bloomberg [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/view/articles/2016-02-18/ukraine-is-still-stuck> (Дата звернення: 03.09.2016).
19. Hans-Henning Schroder, «The Oligarch» a Force to be Reckoned With?, in Stefanie Harter and Gerald Easter (eds), «Shaping the Economic Space in Russia. Decision making processes, institutions and adjustment to change in the El'tsin era», Ashgate, Aldershot, 2000.
20. Francis Fukuyama: What is Corruption? // Against Corruption: a collection of essays [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/publications/against-corruption-a-collection-of-essays/against-corruption-a-collection-of-essays> (Дата звернення: 07.09.2016).
21. Teleshun S. Ukraine Through the Prism of Geopolitical Challenges: Analytical Aspect // Polish Journal of Political Science [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://inop.edu.pl/wp-content/uploads/2016/04/PJPS_012.pdf (Дата звернення: 18.09.2016).
- References**
1. Aslund A. Ukrai'na. Shho pishlo ne tak i jak ce vypravty [Текст] / Anders Aslund; [per. z angl. V. Gubenko ta in.]. – Kyi'v: Kyjevo-Mogyljans'ka akademija: In-t mizhnar. ekonomiky Petersona, 2015. – 292 s.
2. Bal'cerovych rozpoviv, shho treba robyty z oligarhamy // Ukrai'ns'ka pravda [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ppravda.com.ua/news/2016/05/30/7110119/> (Дата звернення: 18.09.2016).
3. Borot'ba z korupcijeju, deoligarhizacija – obicjanky Poroshenka za dva roky // Gazeta.ua [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://gazeta.ua/articles/politics/_borotba-z-korupciyeyu-deoligarhizaciya-obicjanky-poroshenka-za-dva-roki/700175 (Дата звернення: 19.09.2016).
4. Vidomosti pro administratyvni korupcijni pravoporushennja [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm (Дата звернення: 17.09.2016).
5. Djenkov D. Ivan Miklosh: V Ukrai'ni dosi je dzherala dlja zbagachennja oligarhiv // Ekonomichna pravda [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/01/28/523719/> (Дата звернення: 22.09.2016).
6. Rejterovych V. I. Osoblyvosti funkcionuvannja finansovo-politychnyh grup interesiv u systemi publichnoi' polityky // «Derzhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvytok», №5, 2011 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=285> (Дата звернення: 18.09.2016).
7. Samofalov A. Operacija «deoligarhizacija». Jak Poroshenko vykonav najguchnishu obicjanku 2015 // Ukrai'ns'ka pravda [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ppravda.com.ua/articles/2015/12/24/7093584/> (Дата звернення: 21.09.2016).
8. Sydorhuk O. Stavlennja gromadjan do progresu reform v Ukrai'ni // Gromads'ka dumka [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://dif.org.ua/modules/pages/files/1441792027_3687.pdf (Дата звернення: 09.09.2016).
9. Sytnyk S. V. Publichna polityka: v ochikuvanni instyucional'nyh zmin // Vidkryti ochi [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2016/09/blog-post.html> (Дата звернення: 24.09.2016).
10. Surkis pidkljuchyvsja do viny oligarhiv: hoche reprivyvaty zicii «Dniproenergo» // Ukrai'ns'ka pravda [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ppravda.com.ua/news/2015/03/23/7062360/> (Дата звернення: 09.09.2016).
11. Teleshun Ja. S. Finansovo-politychni grupy v nestabil'nomu seredovyshhi: realii' Ukrai'ny «Dni nauky filosof's'kogo fakul'tetu – 2016», Mizhn. nauk. konf. (2016; Kyi'v). Mizhnarodna naukova konferencija «Dni nauky filosof's'kogo fakul'tetu – 2016», 20–21 kvitnja 2011 r.: [materialy dopovidej i vystupiv] / redkol.: A. Je. Konvers'kyj [ta in.]. – K.: Vydavnycho-poligrafichnyj centr «Kyi'vs'kyj universytet», 2016. – Ch.9. – 279 s.
12. Teleshun S. O., Sauh Ju. P. Ukrai'na kriz' pryzmu global'nyh svitovih trendiv: vyklyky ta zagrozy // Ukrinform [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1974941-ukraina-kriz-prizmuglobalnih-svitovih-trendiv-vikliki-ta-zagrozi.html (Дата звернення: 11.09.2016).
13. Teleshun S. O., Rejterovych I. V. Posylennja vplyvu finansovo-politychnyh grup na pryjnattja strategichnyh rishen' u sferi polityky ta ekonomiky: ukrai'ns'ki realii' // Vidkryti ochi [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2008/12/blog-post.html> (Дата звернення: 23.09.2016).
14. Teleshun S. O., Rejterovych I. V. Vplyv finansovo-politychnyh grup na pryjnattja strategichnyh rishen' u sferi polityky ta ekonomiky: ukrai'ns'ki realii': monografija / S. O. Teleshun, I. V. Rejterovych. – Kyi'v-Herson, 2008. – 151 s.
15. Fortesk'ju Stiven Russkie neftjanye barony i magnaty metalla. Oligarhi i gosudarstvo v perehodnyj period [Текст] / S. Fortesk'ju; per. s angl. T. Novikova. – M.: Stolica-print, 2008. – 379 s.
16. Ukraincy vinyat v jekonomicheskoy krizise korumpirovannyh chinovnikov i oligarhov // Zerkalo nedeli [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zn.ua/ECONOMICS/ukraincy-vinyat-v-ekonomicheskoy-krizise-korumpirovannyh-chinovnikov-i-oligarhov-188075.html> (Дата звернення: 14.09.2016).
17. 71% ukrai'nciv vpevneni, shho providni ZMI nalezhat' oligarham // Ukrai'ns'ka pravda [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ppravda.com.ua/news/2015/12/4/7091360/> (Дата звернення: 17.09.2016).
18. Champion M. Ukraine Resists Its Own Revolution // Bloomberg [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.bloomberg.com/view/articles/2016-02-18/ukraine-is-still-stuck> (Дата звернення: 03.09.2016).
19. Hans-Henning Schroder, «The Oligarch» a Force to be Reckoned With?, in Stefanie Harter and Gerald Easter (eds), «Shaping the Economic Space in Russia. Decision making processes, institutions and adjustment to change in the El'tsin era», Ashgate, Aldershot, 2000.
20. Francis Fukuyama: What is Corruption? // Against Corruption: a collection of essays [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.gov.uk/government/publications/against-corruption-a-collection-of-essays/against-corruption-a-collection-of-essays> (Дата звернення: 07.09.2016).
21. Teleshun S. Ukraine Through the Prism of Geopolitical Challenges: Analytical Aspect // Polish Journal of Political Science [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://inop.edu.pl/wp-content/uploads/2016/04/PJPS_012.pdf (Дата звернення: 18.09.2016).
- Teleshun Ya. S., postgraduate, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), teleshun.iaoslav@gmail.com**
- The functioning of the financial-political groups in unstable environment: the realities of Ukraine (2014–2016)**
- This paper examines the activities of the financial-political groups' in Ukraine in an unstable environment. The basic characteristics of these corporate associations' functioning were determined. It was identified and analyzed the main mechanisms of financial-political groups' impact on the formation of the State policy in Ukraine. The article gives an insight of the biggest scandals associated with the largest financial-political groups' during 2014–16th. It is proposed the mechanisms to limit the impact of the financial-political groups on the public policy.*
- Keywords:** financial-political groups, financial-industrial groups, public policy, advocacy groups, unstable environment, political crisis.

Телешун Я. С., аспірант, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев),
teleshun.iaroslav@gmail.com

Функционирование финансово-политических групп в нестабильной среде: реалии Украины (2014–2016 гг.)

Проанализировано деятельность финансово-политических групп в Украине в условиях нестабильной среды. Определены основные характеристики функционирования этих корпоративных объединений. Выделены и проанализированы основные механизмы влияния финансово-политических групп на формирование государственной политики в Украине. В частности, рассматриваются самые громкие скандалы, связанные с большими финансово-политическими группами за 2014–16 года. Предлагаются механизмы ограничения влияния финансово-политических групп на формирование публичной политики.

Ключевые слова: финансово-политические группы, финансово-промышленные группы, публичная политика, группы интересов, нестабильная среда, политический кризис.

* * *

УДК 94[(477.75–074):(470+571)]:327(477+520)«2014»

Удовік В. В.,
аспірантка, Одеський національний університет
ім. І. І. Мечникова (Україна, Одеса),
vudovik777@gmail.com

Українсько-японські відносини кризь призму окупації Криму Росією 2014 року

Метою цієї статті є вивчення українсько-японських відносин у період після окупації Кримського півострову Росією у 2014 р.

Для досягнення мети було використано ряд загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Зокрема, серед загальнонаукових методів застосовано методи логіки, синтезу та аналізу. Із спеціальних історичних методів слід виділити проблемно-хронологічний підхід та метод історизму.

У статті висловлюється думка, що кримська криза стала своєрідним катализатором політичних відносин між Україною та Японією та зумовила перший в історії двосторонніх відносин візит прем'єр-міністра Японії до України.

Наголошується демократична направленість зовнішньої політики Японії з огляду на її підтримку суверенітету та територіальної цілісності України та підвищення стратегічного значення нашої держави у японській зовнішній політиці.

Виявлено формування трикутника Україна–Японія–Росія та досліджено позицію уряду С. Абе по збалансуванню своїх геополітичних інтересів, направлених на вирішення завдання пошуку покращення відносин з Росією – з одного боку, та засудження її агресії в Україні – з іншого.

Проаналізовано японську наукову літературу, у результаті чого виявлено, що японські науковці, підтримуючи в цілому курс Кабінету міністрів під керівництвом С. Абе стосовно сучасної України, тим не менше, у своїй більшості вважають, що Японія повинна зняти санкції та покращити відносини з Росією.

Встановлені ризики підвищення значущості російського фактора в українсько-японських відносинах та надано рекомендації щодо подальшого поглиблення українсько-японської співпраці.

Ключові слова: українсько-японські відносини, окупація Криму, санкції проти Росії, візит С. Абе до України, візит П. Порошенка до Японії.

Після окупації Кримського півострову Росією у 2014 р. Японія підтримала суверенітет та територіальну цілісність України та стала одним із найвпливовіших захисників інтересів України у форматі «Великої сімки» та на міжнародній арені в цілому, що сприяло подальшій розбудові політичного співробітництва між двома країнами. Водночас, проблема Криму поставила перед Японією дилему вибору між національними інтересами та її іміджем гравця на міжнародній арені. Для України ці події підвищили значковість російського фактору в українсько-японських відносинах та висвітлили потенційні ризики, пов'язані із можливістю вирішення проблеми Курильських островів та поліпшення відносин між Японією та Росією.

Українсько-японське співробітництво є відносно новою темою досліджень для української історіографії, через що існує небагато наукових праць з цієї тематики.

Комплексними питаннями українсько-японських відносин займаються українські дипломати Ю. Костенко, М. Кулінич та В. Александрук. Серед доробок українських науковців слід виділити праці С. Шергіна, С. Проня, І. Погорелової та О. Шаповалової.

Проблема українсько-японської співпраці після окупації Криму 2014 р. ще не розглядалась у вітчизняній історіографії, тому є актуальною темою для окремого наукового дослідження. Предметно дослідити специфіку цієї проблематики можливо завдяки вивченню першоджерел, а саме періодичної преси, офіційних заяв, дипломатичних документів та довідок тощо. Виявити тенденцію у японських наукових колах з цього приводу вдалось шляхом опрацювання публікацій та інтерв'ю японських дослідників К. Того, К. Іто, Т. Танака, Ш. Хакамада, Н. Коїдзумі та інших.

Метою публікації є вивчення українсько-японських відносин у період після окупації Кримського півострову Росією у 2014 р. Для досягнення цієї мети передбачається вирішення наступних завдань:

- з'ясувати вплив окупації Криму Росією у 2014 р. на розвиток українсько-японських відносин;

- проаналізувати офіційний курс уряду Японії щодо сучасної ситуації в Україні та японську наукову думку з цього приводу;

- визначити місце російського фактору в українсько-японських відносинах та надати Україні рекомендації з метою забезпечення подальшого поглиблення відносин з Японією.

Розбудова українсько-японського співробітництва у політичній сфері завжди обумовлювалась загальним розвитком двосторонніх відносин. Першим важливим кроком у цьому напрямку став візит Президента України Л. Кучми до Країни вранішнього сонця у 1995 р. У 2005 р. відбувся візит Президента України В. Ющенка до Японії, за результатами якого вперше в Спільне комюніке було включено розділ щодо демократичного розвитку України. А під час візиту В. Януковича до Японії у 2011 р. українсько-японське партнерство було охрещено глобальним.

На початку 2014 р. відбулася подія, що значно вплинула на подальший розвиток відносин між Україною та Японією – незаконна окупація Кримського півострову російськими військами, що почалася 20 лютого 2014 р. 1 березня Рада Федерації Росії офіційно схвалила введення російських військ на територію України, а 16 березня у Криму пройшов незаконний референдум. 18 березня Президент Росії та сепаратистські лідери Криму підписали «Договір про прийняття Криму до складу Росії» [1].

Проблема повернення Криму до складу України є одним з найактуальніших питань української зовнішньої політики. Немає сумнівів, що анексія Криму – це міжнародний злочин. На думку завідувача кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету, доктора юридичних наук та професора О. Задорожного, ознаками цього злочину є те, що Росія застосувала силу проти України на Кримському півострові, а також що вона не набула суверенітету над Кримом відповідно до міжнародно-правових норм. Професор також зазначає, що згідно з положеннями міжнародного права окупація Криму не відповідає жодному з критеріїв поняття сепесії – виходу частини зі складу держави – і є нелегітимною [2].